

Kajian Penilaian Terhadap Tahap Penggunaan Kawasan Lapang Kejiranan di kuching dan Kesannya Ke Atas Interaksi Sosial

Disediakan oleh:
Fakulti Sains Sosial
UNIMAS

Untuk:
Majlis Pembangunan Sosial dan Urbanisasi
Kementerian Pembangunan Sosial dan Urbanisasi

Prakata

Pada 20 September 2005, Majlis Pembangunan Sosial dan Urbanisasi di bawah Kementerian Pembangunan Sosial dan Urbanisasi, telah memberi mandat kepada Fakulti Sains Sosial, Universiti Malaysia Sarawak untuk melaksanakan kajian tentang penggunaan ruang lapang kejiranan di Kuching dan peranannya dalam interaksi sosial masyarakat. Kajian telah dijalankan terhadap ruang lapang kejiranan yang terletak di bawah tiga buah Pihak Berkuasa Tempatan (PBT), iaitu Dewan Bandaraya Kuching Utara (DBKU), Majlis Bandaraya Kuching Selatan (MBKS) dan Majlis Perbandaran Padawan. Penelitian yang dijalankan selama dua tahun ini melibatkan 30 ruang lapang kejiranan; 18 di MBKS, 7 di DBKU dan 5 di MPP. Kaedah kajian kuantitatif dan kualitatif telah digunapakai untuk mengumpul serta menganalisis data tersebut. Seramai 1704 responden telah dikenalpasti dan ditemubual bagi memenuhi objektif kajian ini.

Laporan akhir ini mengandungi 6 bab. Bab 1 memberi penerangan tentang latar belakang kajian, objektif serta methodology yang digunakan di dalam kajian ini. Bab 2 menjelaskan amalan pembangunan ruang lapang di Sarawak manakala bab 3 memberi maklumat tentang latar belakang responden. Maklumat tentang penggunaan ruang lapang kejiranan serta hasil inventori dibentangkan di dalam Bab 4, diikuti dengan Bab 5 yang merumuskan dapatan yang diperolehi dalam Bab 3 dan Bab 4. Laporan ini diakhiri dengan Bab 6 yang menyenaraikan masalah yang dikenalpasti serta cadangan pembaikan. Diharap cadangan yang diutarakan di dalam laporan ini dapat dimanfaatkan oleh pihak yang terlibat secara langsung atau tidak langsung dalam pembangunan ruang lapang kejiranan di Sarawak pada masa hadapan.

Pasukan Pengkaji

Fakulti Sains Sosial, UNIMAS

Kota Samarahan

31 Januari 2008

100

50.013

15177

2008

Penghargaan

Pasukan Pengkaji UNIMAS ingin merakamkan penghargaan kepada Puan Aishah Edris selaku Setiausaha Eksekutif Majlis Pembangunan Sosial dan Urbanisasi (MPSU) yang telah memberi mandat dan kepercayaan kepada kami untuk melaksanakan kajian ini. Tidak dilupakan juga kepada tiga buah Pihak Berkuasa Tempatan; iaitu Dewan Bandaraya Kuching Utara (DBKU), Majlis Bandaraya Kuching Selatan (MBKS) dan Majlis Perbandaran Padawan (MPP) yang membekalkan informasi kepada kami. Tanpa sokongan dan kerjasama keempat-empat agensi ini, tugas ini tidak mungkin dapat dilaksanakan dengan lancar.

Terima kasih juga kepada Penolong Penyelidik kami, Regina Garai yang telah membantu dalam segala aspek kajian ini dan kepada semua enumerator yang tekun mengumpulkan data di lapangan, kami amat menghargai usaha yang telah dicurahkan.

Akhir sekali, kami ingin memanjangkan penghargaan kepada individu serta organisasi yang terlibat secara langsung atau tidak langsung dalam pelaksanaan kajian ini.

Pasukan Pengkaji
Fakulti Sains Sosial, UNIMAS
Kota Samarahan
31 Januari 2008

Senarai Kandungan

- i. Prakata
- ii. Penghargaan
- iii. Senarai Kandungan
- iv. Senarai Carta
- v. Senarai Jadual
- vi. Senarai Lampiran
- vii. Glossari
- viii. Ringkasan Eksekutif

Bab 1: Pengenalan dan Latar Belakang Kajian

1.1	Pengenalan.....	1
1.2	Latar Belakang Kajian.....	1
1.2.1	Kepentingan Ruang Awam Terhadap Interaksi Komuniti.....	2
1.2.2	Peranan Kejiranan.....	4
1.2.3	Pernyataan Masalah.....	5
1.2.4	Kepentingan Kajian.....	6
1.2.5	Objektif Kajian.....	6
1.2.6	Persoalan Kajian.....	7
1.2.7	Skop Kajian.....	8
1.3	Metodologi Kajian.....	8
1.3.1	Instrumen Kajian.....	8
1.3.2	Persampelan.....	9
1.4	<i>Operational Concept</i>	11

Bab 2: Amalan Penyediaan Kawasan Lapang di Sarawak

2.1 Pengenalan.....13

2.2 Amalan Penyediaan Ruang Lapang oleh Agensi di Peringkat Negeri.....13

2.2.1 Amalan Penyediaan Ruang Lapang oleh Pihak Berkuasa
Perancangan Negeri (PBBN) atau *State Planning Authority* (SPA).13

2.2.2 Peranan Penyediaan Ruang Lapang oleh Kementerian Perumahan.....17

2.2.3 Peranan Penyediaan Ruang Lapang oleh Kementerian Alam Sekitar
dan Kesihatan Awam.....17

2.2.4 Peranan Penyediaan Ruang Lapang oleh Kementerian Pembangunan
Bandar dan Pelancongan.....18

2.3 Peranan Pembangunan Ruang Lapang di Peringkat Pihak Berkuasa Tempatan...18

2.3.1 Garis panduan Kawasan Lapang dan Lanskap: Majlis Bandaraya
Kuching Selatan (MBKS).....18

2.3.2 Garis panduan Kawasan Lapang dan Lanskap: Dewan Bandaraya
Kuching Utara (DBKU).....20

2.3.3 Garis panduan Kawasan Lapang dan Lanskap: Majlis Perbandaran
Padawan (MPP).....22

Bab 3: Maklumat Responden

3.1 Maklumat Ruang Lapang Terpilih.....24

3.2 Maklumat Am Responden.....26

3.2.1 Jantina Responden.....26

3.2.2 Umur Responden.....27

3.2.3 Struktur Umur Responden Mengikut Kelas Kediaman.....28

3.2.4 Taraf Pendidikan Tertinggi.....29

3.2.5 Etnik Responden.....30

3.2.6 Taraf Perkahwinan Responden.....30

3.2.7 Maklumat Isirumah Responden.....30

3.2.8 Taraf Pekerjaan Responden.....30

3.3	Maklumat Perjalanan Harian Responden.....	31
3.3.1	Jarak Kediaman Dari Tempat Kerja.....	31
3.3.2	Masa Keluar Dari Kediaman (Hari Bekerja).....	31
3.3.3	Masa Kembali ke Kediaman (Hari Bekerja).....	32
3.4	Maklumat Pendapatan dan Perbelanjaan Responden	33
3.4.1	Pendapatan Bulanan Responden.....	33
3.4.2	Perbelanjaan Bulanan Isirumah Responden.....	34
3.4.3	Perbelanjaan Untuk Hiburan.....	35
3.4.4	Keahlian Kelab Rekreasi / Sukan.....	36
3.4.5	Lokasi Popular Menjalankan Aktiviti Rekreasi.....	37
3.4.6	Pemilikan Harta Berkaitan Dengan Rekreasi.....	38

Bab 4: Inventori dan Maklumat Penggunaan Kawasan Lapang Kejiranan

4.1.1	Penggunaan Kawasan Lapang Kejiranan di Kuching.....	39
4.1.1	Adakah Responden Menggunakan Ruang Lapang Kejiranan?.....	39
4.1.2	Kunjungan ke Kawasan Lapang Kejiranan.....	42
4.1.3	Masa Mengunjungi Kawasan Lapang Kejiranan.....	44
4.1.4	Jenis Aktiviti Yang Dilakukan di Kawasan Lapang.....	45
4.1.5	Penggunaan Kawasan Lapang Mengikut Umur	46
4.1.6	Penggunaan Kawasan Lapang Mengikut Umur dan Saiz.....	47
4.1.7	Analisis Korelasi: Rekabentuk dan Pola Kunjungan.....	49
4.2	Interaksi Antara Pengguna-pengguna Kawasan Lapang Kejiranan.....	50
4.2.1	Berjumpa Orang di Kawasan Lapang Kejiranan.....	50
4.2.2	Interaksi Dengan Pengguna Lain.....	54
4.2.3	Adakah Responden Mendapat Kenalan Baru?.....	56
4.2.4	Melakukan Aktiviti Hasil Interaksi di Ruang Lapang Kejiranan.....	57
4.3	Persepsi Pengguna Terhadap Kawasan Lapang Kejiranan.....	57
4.3.1	Adakah Kawasan Lapang Kejiranan Memberi Peluang Untuk Bertemu Kenalan Baru?.....	58

4.3.2	Sebab-sebab Kawasan Lapang Kejiranan Memberi Peluang Untuk Bertemu Kenalan Baru.....	59
4.3.3	Sebab-sebab Tidak Memberi Peluang Untuk Bertemu Kenalan Baru..	60
4.3.4	Kecukupan Kemudahan.....	61
4.3.5	Penyelenggaraan Kawasan Lapang Kejiranan.....	63
4.3.6	Tahap Keselamatan Kawasan Lapang Kejiranan.....	65
4.3.7	Tahap Penggunaan Ruang Lapang.....	68
4.3.8	Penggunaan Ruang Lapang Kejiranan Lain.....	70
4.4	Inventori Ruang Lapang Kejiranan.....	70

Bab 5: Rumusan dan Kesimpulan

5.1	Profil Responden.....	132
5.2	Maklumat Kediaman dan Perjalanan Harian Responden.....	133
5.3	Pemilikan Harta Berkaitan dengan Rekreasi.....	133
5.4	Pendapatan dan Perbelanjaan Isirumah.....	134
5.5	Keahlian Kelab Rekreasi / Sukan.....	134
5.6	Penggunaan Kawasan Lapang Kejiranan.....	134
5.7	Interaksi di Kawasan Lapang Kejiranan.....	135
5.8	Aspek Keselamatan dan Kecukupan Kemudahan di Ruang Lapang Kejiranan ...	136
5.9	Tahap Penggunaan Kawasan Lapang Kejiranan.....	137
5.10	Kesimpulan.....	137

Bab 6: Ringkasan Penemuan dan Cadangan

6.1	Jenis Kawasan Lapang Yang Kerap Dikunjungi.....	139
6.1.1	Cadangan.....	139
6.2	Umur Pengguna dan Penggunaan Kawasan Lapang.....	140
6.2.1	Cadangan.....	141
6.2.2	Cadangan.....	141
6.3	Inventori Kemudahan Rekreasi.....	142
6.3.1	Cadangan.....	142

6.4	Penyelenggaraan Ruang Lapang Kejiranan Antara PBT.....	143
6.4.1	Cadangan.....	143
6.5	Penggunaan Ruang Lapang di Kawasan Kediaman.....	144
6.5.1	Kawasan Perumahan Kelas Mewah.....	144
6.5.2	Kawasan Perumahan Kelas Rendah dan Menengah.....	144
6.5.3	Cadangan.....	144
6.6	Meningkatkan Penggunaan Ruang Lapang Kejiranan	145
6.6.1	Cadangan.....	146
6.7	Perancangan dan Hirarki Ruang Lapang.....	147
6.7.1	Cadangan.....	147
6.8	Dasar dan Amalan.....	148
6.8.1	Cadangan.....	150
	Rujukan.....	151

Senarai Carta

- Carta 3.1: Jantina responden
- Carta 3.2: Jumlah responden mengikut umur
- Carta 3.3: Struktur umur responden mengikut kelas kediaman
- Carta 3.4: Taraf perkahwinan responden
- Carta 3.5: Jarak kediaman dari tempat kerja
- Carta 3.6: Masa responden keluar dari kediaman (hari bekerja)
- Carta 3.7: Masa responden balik ke kediaman (hari bekerja)
- Carta 3.8: Taburan pendapatan bulanan responden
- Carta 3.9: Taburan perbelanjaan untuk hiburan
- Carta 3.10: Lokasi menjalankan aktiviti rekreasi di kuching
- Carta 3.11: Pemilikan harta bagi tujuan rekreasi
- Carta 3.12: Jenis perkakasan yang dimiliki

- Carta 4.1:** Penggunaan ruang lapang kejiranan oleh responden
- Carta 4.2:** Taburan masa kunjungan ke ruang lapang kejiranan
- Carta 4.3:** Taburan hari berkunjung ke ruang lapang kejiranan
- Carta 4.4:** Kekerapan berjumpa orang di ruang lapang kejiranan
- Carta 4.5:** Interaksi dengan pengguna lain
- Carta 4.6:** Bentuk interaksi yang berlaku
- Carta 4.7:** Bagaimana interaksi bermula
- Carta 4.8:** Peluang untuk bertemu kenalan baru?
- Carta 4.9:** Sebab-sebab memberi peluang untuk bertemu kenalan baru
- Carta 4.10:** Sebab-sebab tidak memberi peluang untuk bertemu kenalan baru
- Carta 4.11:** Persepsi tentang kecukupan kemudahan di ruang lapang kejiranan DBKU
- Carta 4.12:** Kemudahan yang perlu ditambah / disediakan
- Carta 4.13:** Tahap kepuasan terhadap penyelenggaraan ruang lapang kejiranan
- Carta 4.14:** Persepsi keselamatan di ruang lapang kejiranan MPP
- Carta 4.15:** Sebab-sebab tidak berasa selamat menggunakan ruang lapang kejiranan
- Carta 4.16:** Adakah ruang lapang digunakan sepenuhnya?
- Carta 4.17:** Responden menggunakan kawasan lapang kejiranan lain

Senarai Jadual

- Jadual 3.1:** Senarai kawasan lapang kejiranan mengikut kawasan pentadbiran
- Jadual 3.2:** Pecahan jumlah responden mengikut kawasan pentadbiran
- Jadual 3.3:** Jumlah responden mengikut umur
- Jadual 3.4:** Tahap pendidikan tertinggi responden
- Jadual 3.5:** Purata perbelanjaan isirumah

- Jadual 4.1:** Sebab-sebab menggunakan ruang lapang kejiranan
- Jadual 4.2:** Sebab-sebab tidak menggunakan kawasan lapang kejiranan
- Jadual 4.3:** Kekerapan mengunjungi kawasan lapang kejiranan

- Jadual 4.4:** **Kekerapan mengunjungi kawasan lapang kejiranan mengikut kawasan pentadbiran**
- Jadual 4.5:** **Taburan umur responden mengikut jenis kawasan lapang kejiranan**
- Jadual 4.6:** **Kekerapan kunjungan (sebulan) mengikut umur responden**
- Jadual 4.7:** **Penggunaan kawasan lapang mengikut umur dan saiz**
- Jadual 4.8:** **Saiz kawasan lapang dan kekerapan kunjungan**
- Jadual 4.9:** **Saiz kawasan lapang dan jarak kawasan lapang dari rumah**
- Jadual 4.10:** **Kekerapan berjumpa jiran di kawasan lapang kejiranan mengikut kawasan pentadbiran**
- Jadual 4.11:** **Kekerapan berjumpa kenalan di kawasan lapang kejiranan mengikut kawasan pentadbiran**
- Jadual 4.12:** **Kekerapan berjumpa orang tidak dikenali di kawasan lapang kejiranan mengikut kawasan pentadbiran**
- Jadual 4.13:** **Kekerapan berjumpa dengan kenalan x Kekerapan berjumpa dengan orang tidak dikenali di kawasan lapang kejiranan**
- Jadual 4.14:** **Bagaimana interaksi berlaku x Bentuk interaksi yang berlaku**
- Jadual 4.15:** **Mendapat kenalan baru mengikut kawasan pentadbiran**
- Jadual 4.16:** **Peluang bertemu kenalan baru mengikut kawasan pentadbiran**
- Jadual 4.17:** **Kecukupan kemudahan mengikut kawasan pentadbiran**
- Jadual 4.18:** **Tahap kepuasan penyelenggaraan mengikut kawasan pentadbiran**
- Jadual 4.19:** **Persepsi terhadap keselamatan mengikut kawasan pentadbiran**
- Jadual 4.20:** **Persepsi terhadap penggunaan mengikut kawasan pentadbiran**

Senarai Lampiran

1. **Peta 2.1: Peta menunjukkan taburan ruang lapang kejiranan di Majlis Bandaraya Kuching Selatan (MBKS)**
2. **Peta 2.2: Peta menunjukkan taburan ruang lapang kejiranan di Dewan Bandaraya Kuching Utara (DBKU)**
3. **Peta 2.3: Peta menunjukkan taburan ruang lapang kejiranan di Majlis Perbandaran Padawan (MPP)**
4. **Senarai ruang lapang kejiranan di bawah pentadbiran Majlis Bandaraya Kuching Selatan (MBKS)**
5. **Senarai ruang lapang kejiranan di bawah pentadbiran Dewan Bandaraya Kuching Utara (DBKU)**
6. **Senarai ruang lapang kejiranan di bawah pentadbiran Majlis Perbandaran Padawan (MPP)**
7. **Layout beberapa ruang lapang kejiranan di bawah pentadbiran DBKU yang dipilih bagi kajian ini**
8. **Borang soal selidik responden**
9. **Borang inventori ruang lapang kejiranan**

Glossari

AJK	Ahli Jawatankuasa
CCTV	<i>Closed Circuit Television</i> (Kamera Litar Tertutup)
DBKU	Dewan Bandaraya Kuching Utara
DUN	Dewan Undangan Negeri
JKKK	Jawatankuasa Keselamatan dan Kemajuan Kampung
KPK	Kawasan Permainan Kanak-kanak
MBKS	Majlis Bandaraya Kuching Selatan
MPP	Majlis Perbandaran Padawan
NGO	<i>Non-Governmental Organization</i> (Badan Bukan Kerajaan)
PBT	Pihak Berkuasa Tempatan
PBPN	Pihak Berkuasa Perancangan Negeri
SEDC	<i>Sarawak Economic Development Corporation</i>
SPA	<i>State Planning Authority</i>
SPSS	<i>Statistical Package for the Social Sciences</i>
STIDC	<i>Sarawak Timber Industry Development Corporation</i>

Ringkasan Eksekutif

Kajian ini bertujuan untuk menilai tahap penggunaan ruang lapang kejiranan di Kuching serta bagaimana ruang lapang kejiranan ini boleh menjana interaksi sosial di satu-satu kawasan kejiranan. Ia terbatas kepada ruang lapang kejiranan di kawasan Dewan Bandaraya Kuching Utara (DBKU), Majlis Bandaraya Kuching Selatan (MBKS) dan Majlis Perbandaran Padawan (MPP). Skop kajian terhad kepada profil pengguna, rekabentuk ruang lapang kejiranan, pola penggunaan, serta kesan daripada penggunaan ruang lapang terhadap interaksi masyarakat di tiga kategori perumahan iaitu perumahan kos rendah, sederhana dan tinggi.

Kajian survei digunakan dalam kajian ini sebab ia bersesuaian dengan persoalan penyelidikan yang ingin mendapat maklumat tentang perilaku atau kepercayaan seseorang dan menggunakan kedua-dua instrumen kajian kuantitatif dan kualitatif. Dengan menggunakan kaedah persampelan nisbah kajian ini telah memilih 18 (dari 94) ruang lapang di MBKS, 8 (dari 20) di DBKU dan 4 (dari 12) di MPP. Data dikutip secara temubual daripada 60 responden daripada setiap kawasan kejiranan terpilih yang mempunyai ruang lapang yang telah dikenalpasti. Dari 60 responden ini, 30 responden ditemubual ketika menggunakan ruang lapang kejiranan dan 30 lagi ditemubual di rumah di mana 10 buah rumah merupakan lapisan pertama (berdepan dengan ruang lapang) dan 20 buah rumah daripada lapis kedua dan seterusnya.

Di antara penemuan utama yang diperolehi dari kajian ini adalah:

- 1 Ruang lapang yang berkonsepkan 'combo' serta ruang lapang yang disediakan dengan pelbagai kemudahan paling kerap dikunjungi oleh pengguna. Ruang lapang yang tersedia khas sebagai kawasan lapang terbuka serta yang khusus direka sebagai kawasan permainan kanak-kanak (KPK) tidak begitu popular.

- 2 Majoriti daripada pengguna kawasan lapang yang dikaji terdiri dari golongan belasan tahun (hampir setiap hari) dan juga mereka yang berumur 46 tahun ke atas (dua ke tiga kali seminggu).
- 3 Secara amnya, kemudahan-kemudahan yang disediakan oleh ketiga-tiga PBT di kawasan lapang kejiranan adalah sama dan boleh dianggap 'monotonous' dan kurang kreatif. Kemudahan dan peralatan yang disediakan merupakan kemudahan-kemudahan yang asas yang memenuhi kehendak minimum.
- 4 Kawasan lapang yang diselenggara oleh MBKS nampak lebih rapi dan bersih jika dibandingkan dengan kawasan lapang di bawah selenggaraan DBKU dan MPP. Ruang lapang di bawah selenggaraan MPP pula kebanyakannya berada dalam keadaan yang kurang memuaskan di mana kerap terdapat takongan air serta peralatan yang rosak.
- 6 Corak penggunaan kawasan lapang mengikut status sosial kawasan kejiranan tidak menunjukkan perbezaan ketara antara kawasan berpendapatan menengah dan berpendapatan rendah tetapi wujud perbezaan dari segi penggunaan antara kedua kawasan ini jika dibandingkan dengan kawasan perumahan berpendapatan tinggi.
- 7 Aktiviti terancang atau diatur oleh komuniti kurang dijalankan di ruang lapang yang dikaji. Kebanyakan aktiviti yang dijalankan bersifat pasif (duduk atau bersiar), atau bersifat spontan atau 'instantaneous' (dua tiga orang belia datang untuk bermain bola sepak dan kemudiannya diikuti oleh belia-belia lain). Aktiviti formal (terancang atau 'planned') hanya terhad kepada kumpulan yang datang untuk berjogging. Ini menggambarkan seolah-olah ruang lapang yang ada lebih dari mencukupi tetapi kurang dimanfaatkan sepenuhnya oleh pengguna.
- 8 Ketiadaan Pelan Induk Ruang Lapang untuk Bandaraya Kuching memerlukan penyediaan ruang lapang kejiranan diselaras untuk memastikan taburan ruang lapang ini teratur dari segi jarak antara satu dengan lain dan juga kemudahan fizikal yang disediakan untuk mengurangkan masalah pertindihan dan

ketidacukupan di tempat-tempat tertentu. Penyelarasan sebegini akan memastikan ruang lapang tersebut bersifat mesra-pengguna dari segi saiz dan landskapnya. Ia juga akan meningkatkan kemudahsampaian (accessibility) kepada pengguna dan pada waktu yang sama mengurangkan masalah trafik yang boleh dijanakan oleh jenis gunatanah yang ada.

- 9 Kawasan lapang kejiranan hanya perlu disediakan oleh pemaju sekiranya kawasan pemajuan melebihi keluasan 1 hektar atau lebih kurang 2.5 ekar. Saiz ini adalah terlalu kecil dan menghasilkan ruang lapang kejiranan yang sukar untuk disediakan dengan kemudahan.
- 10 Umumnya, ruang lapang kurang menjana proses sosialisasi antara pengguna disebabkan faktor saiz yang kecil (kurang kemudahan maka kurang pengguna), aktiviti spontan (tidak menggalakkan pertemuan turutan dengan pengguna yang sama), kurang aktiviti terancang (yang menggalakkan kekerapan bertemu), kemudahan dan kebersihan yang kurang terurus (tidak menggalak penggunaan), penduduk strata sosial teratas mempunyai kemampuan dan gaya hidup di luar ruang lapang kejiranan ini.

Bab 1

Pengenalan dan Latar Belakang Kajian

1.1 PENGENALAN

Kajian ini bertujuan untuk menilai tahap penggunaan ruang lapang kejiranan di Kuching serta bagaimana ruang lapang kejiranan ini boleh bertindak sebagai pemangkin kepada interaksi sosial di satu-satu kawasan kejiranan. Yahya Ibrahim (1995) menjelaskan bahawa unsur pembangunan fizikal memberi kesan yang penting terhadap interaksi sosial di kalangan penduduk kejiranan. Unsur-unsur seperti kedai, gerai, pasar, klinik, surau dan stesen servis sebenarnya membantu proses interaksi sesama jiran, walaupun hanya sekadar bertegur sapa. Kajian ini cuba melihat peranan ruang lapang kejiranan dalam konteks ini serta melihat persepsi penghuni di satu-satu kawasan kejiranan terhadap fungsi ruang lapang kejiranan itu sendiri.

1.2 LATAR BELAKANG KAJIAN

1.2.1 Kepentingan Ruang Awam Terhadap Interaksi Komuniti

Individu atau *self* merupakan unit asas kepada sesebuah komuniti. Realiti yang dibentuk oleh masyarakat memberi panduan kepada bentuk sosialisasi seseorang individu serta bagaimana dia menyesuaikan diri di dalam masyarakat. Perbualan merupakan corak interaksi yang paling umum untuk seseorang individu berinteraksi dengan ahli komuniti yang lain dan melalui perbualan, masyarakat berkongsi pendapat serta mencari persamaan antara satu sama lain. Corak interaksi ini sering berlaku di mana-mana; pertemuan secara informal, majlis keramaian, seminar, perkumpulan keagamaan ataupun secara kebetulan sahaja (Hewitt, 2000). Melalui interaksi ini, individu di dalam masyarakat mengukuhkan fahaman tentang perkara-perkara yang

berlaku di persekitaran mereka. Melalui perbualan juga, ikatan sosial sesama individu di dalam masyarakat dikukuhkan, serta membantu mengekalkan *social order* dalam komuniti tersebut. Untuk membolehkan interaksi, perlu adanya satu ruang umum atau *common place* di mana individu di dalam komuniti boleh menggunakannya tanpa had.

Kehidupan di bandar pada hari ini telah mewujudkan peluang interaksi sosial yang lebih luas, dan luar daripada batasan tempat kediaman seseorang individu. Interaksi ini mungkin berlaku di tempat kerja, rakan sepertiagaan ataupun penglibatan dalam kelab dan persatuan. Keadaan ini menyebabkan individu saling tidak mengenali walaupun menghuni dalam kawasan kediaman yang sama (Cooley, 1993).

Komuniti, menurut Cooley (1993) adalah sekumpulan individu yang mempunyai matlamat yang sama serta sering bertemu dan bekerjasama. Individu-individu ini akan meletakkan kepentingan komuniti sebagai keutamaan, dan matlamat komuniti berperanan membentuk matlamat individu. Hubungan sedemikian dibentuk oleh peranan keluarga, pergaulan rakan sebaya atau kanak-kanak, serta peranan orang dewasa di dalam komuniti tersebut. Pergaulan secara informal memenuhi sifat semulajadi manusia untuk berinteraksi dan kehendak ini adalah sama bagi mana-mana budaya. Faktor ini akan memberikan keintiman kepada sesebuah komuniti walaupun individu-individu yang membentuknya mempunyai latar belakang yang berbeza.

Rekreasi membantu seseorang individu mengaitkan dirinya dengan komuniti. Ciri-ciri rekreasi amat dipengaruhi oleh pergaulan rakan sebaya, kelas, persekitaran tempat kerja dan bentuk kejiranan (Bammel & Burrus-Bammel, 1996). Rekreasi membantu membangkitkan perasaan *sense of community* dan tanpa perasaan ini, keluarga, bandar dan negara tidak akan wujud. Pandangan ini menyarankan bahawa rekreasi memberi manfaat dalam skala yang lebih besar, malahan melangkaui peringkat individu.

Pola rekreasi masyarakat ini mempunyai kaitan rapat dengan pola bagaimana ruang lapang kejiranan disediakan. Oleh itu, perbincangan ini akan diteruskan dengan amalan-amalan perancangan dan penyediaan kawasan lapang di Sarawak amnya dan di Kuching khususnya.

Perbezaan ini dijelaskan oleh Bammel & Burrus-Bammel (1996) yang menyatakan bahawa kelas sosial memberi kesan kepada pola penggunaan masa ketika berekreasi. Kelas berpendapatan rendah cenderung melakukan aktiviti rekreasi yang mempunyai orientasi masa yang singkat, seperti bermain bola sepak, bermain *baseball* dan menonton televisyen. Aktiviti sebegini melibatkan kemahiran yang boleh dikuasai dalam masa yang singkat. Bagi golongan yang berpendapatan lebih tinggi, mereka cenderung melakukan aktiviti rekreasi yang memerlukan kemahiran tinggi seperti bermain piano dan bermain golf atau menonton teater. Pandangan oleh Bammel & Burrus-Bammel memberi gambaran bahawa kawasan lapang kejiranan lebih sesuai dilokasikan di kawasan perumahan berkelas rendah berbanding kelas tinggi.

Perbezaan ini juga dapat dijelaskan oleh Kelly & Freysinger (2000) yang menekankan corak rekreasi berubah dari semasa ke semasa. Inovasi pasaran rekreasi pada hari ini lebih memenuhi kehendak golongan yang berpendapatan tinggi. Sebagai contoh, aktiviti pelancongan lebih kerap dilakukan oleh golongan yang mampu membayar pada harga yang tinggi. Golongan yang kurang berkemampuan tidak mendapat manfaat daripada bentuk inovasi ini. Penjelasan ini mencadangkan golongan berpendapatan rendah lebih terdorong melakukan rekreasi berbentuk setempat, contohnya menggunakan kawasan lapang yang terletak di dalam kawasan kejiranan mereka. Ringkasnya, kawasan lapang kejiranan lebih diperlukan oleh golongan yang berpendapatan rendah.

1.2.2 Peranan Kejiranan

Warren (dalam Gold, 2002) menjelaskan kejiranan dalam kawasan bandar mempunyai peranan-peranan seperti berikut:

i. **Ruang untuk berinteraksi**

Peranan ini menjelaskan bagaimana individu dalam satu unit kejiranan bertegur sapa atau saling berkunjung walaupun mereka tidak mempunyai hubungan yang rapat. Interaksi ini menandakan kemesraan di kalangan ahli kejiranan dan rasa ini memberikan *sense of belonging* kepada individu tersebut.

ii. **Ruang untuk pengaruh *interpersonal***

Interaksi secara bersemuka akan memberi definisi kepada norma yang diamalkan dalam kejiranan tersebut, terutamanya dalam aspek penjagaan anak, pendidikan mahupun aspirasi sosioekonomi. Perlakuan devian akan dapat dibendung di peringkat komuniti memandangkan interaksi yang berlaku adalah lebih kerap di kalangan anggota kejiranan, dan peranan ini membantu individu memilih nilai yang boleh diterima pakai dalam masyarakat secara umum.

iii. **Kejiranan sebagai sumber bantuan bersama**

Amalan saling membantu di kalangan mereka yang tinggal dalam kejiranan bandar merupakan satu amalan yang penting, khasnya apabila bantuan sebegini tidak diperolehi daripada institusi formal. Kajian menunjukkan ibu tunggal dan wanita yang berkahwin sering mendapat bantuan daripada individu lain dalam komuniti. Bantuan ini sama ada berbentuk penjagaan anak atau barangan keperluan harian.

iv. **Kejiranan sebagai tapak organisasi formal dan tidak formal**

Antara peranan menarik kejiranan yang turut dikaji oleh Warren ialah bagaimana kejiranan berfungsi sebagai asas permulaan sesebuah organisasi sama ada secara formal atau tidak formal. Perkumpulan ini mungkin berperanan menghubungkan kejiranan yang diwakili dengan unit kejiranan

yang lain melalui aktiviti yang disertai. Selain itu, ia turut berperanan sebagai tempat asimilasi pendatang baru ke kejiranan tersebut. Dengan itu, individu atau keluarga yang baru berpindah ke kejiranan ini akan dapat menyesuaikan diri dengan lebih cepat dengan persekitaran baru.

v. Kejiranan sebagai simbol status

Fungsi yang paling sedikit dikaji menurut penulis ini adalah bagaimana kawasan kejiranan digunakan sebagai simbol status. Prestij kejiranan tersebut boleh diukur melalui kualiti rumah dan barangan yang dimiliki. Ukuran ini seterusnya digunakan untuk menilai tahap kejayaan yang dicapai oleh individu yang menghuni di kejiranan tersebut.

Pandangan Hawley (1981) yang turut diutarakan dalam buku yang ditulis Gold (2002) menyatakan bahawa kejiranan lebih berperanan sebagai arena interaksi bagi mereka yang berpendapatan rendah dan kurang berpendidikan. Golongan yang mempunyai sumber ekonomi yang lebih kukuh mampu berinteraksi luar daripada lingkungan kawasan kejiranan mereka, dan mempunyai lebih banyak pilihan untuk menentukan pola interaksi mereka. Oleh itu golongan yang lebih berkemampuan tidak perlu “terkongkong” oleh pilihan pola interaksi yang terhad di peringkat kejiranan.

1.2.3 Pernyataan Masalah

Kehidupan di bandar telah banyak mengubah ciri-ciri kejiranan yang positif. Ciri-ciri kejiranan seperti semangat bekerjasama, bergotong-royong, saling mengenali sesama jiran serta sifat keterbukaan untuk menawarkan bantuan sudah kurang ditonjolkan dalam kawasan kejiranan bandar. Oleh itu, kewujudan ruang umum seperti ruang lapang, tanah wakaf serta balai raya di dalam sesebuah unit kejiranan dapat dilihat sebagai alat untuk mewujudkan semula ciri-ciri positif ini. Tinjauan di sekitar bandaraya Kuching menunjukkan banyak ruang lapang kejiranan yang tidak dilengkapi dengan kemudahan, terletak di lokasi yang kurang sesuai, digunakan seringkali untuk tujuan lain, dan merupakan ‘baki’ tanah selepas proses pecah lot dijalankan. Malah ada juga ruang lapang kejiranan yang tidak dimanfaatkan dan terbiar

begitu sahaja. Satu kajian di Shah Alam mendapati ruang lapang, termasuk taman rekreasi, gagal menggalakkan interaksi sosial (Yahya Ibrahim, 1995) dan kajian ini juga akan meneliti sama ada keadaan yang sama turut berlaku di Kuching.

Kajian ini merupakan kesinambungan kepada kajian yang telah dijalankan oleh MPSU pada tahun 2001 yang berfokus ke atas kawasan lapang, taman dan kemudahan sukan tetapi sekadar melihat dari sudut tahap penggunaan kemudahan sahaja. Sungguhpun nisbah di atas memberi gambaran bahawa kemudahan-kemudahan ini sentiasa sesak digunakan disebabkan 'ketidakcukupan', persoalannya ialah adakah nisbah ini cukup untuk menyimpulkan bahawa kemudahan sedia ada telah digunakan melebihi daya-tampungnya ataupun sebaliknya? Kajian ini akan juga meneliti isu ini agar perancangan ruang lapang dan rekreasi serta kemudahan sukan akan dapat dilaksanakan dengan lebih bermakna di masa hadapan.

1.2.4 Kepentingan Kajian

Kajian ini cuba meneliti peranan ruang lapang kejiranan dalam membentuk interaksi insan, khususnya dalam sesebuah kawasan kejiranan. Ada pihak yang menganggap bahawa kegagalan pembangunan insan adalah disebabkan oleh kegagalan perancangan fizikal yang tidak mementingkan input sosial. Kajian ini cuba mengenalpasti ciri-ciri pembangunan ruang lapang yang dikatakan mampu meningkatkan interaksi sesama insan atau jiran, di samping mengkaji pola penyediaan ruang lapang yang ada pada masa sekarang. Dapatan kajian ini kelak akan dapat digunakan untuk membantu supaya perancangan fizikal dan sosial bersifat lebih holistik yang diharap dapat memberikan kesan positif yang optimum kepada masyarakat.

1.2.5 Objektif Kajian

Kajian ini mempunyai beberapa objektif seperti yang disenaraikan berikut:

- i. Melihat profil pengguna ruang lapang kejiranan di bandaraya Kuching
- ii. Membuat inventori ke atas ruang lapang kejiranan kawasan kajian yang merangkumi jenis kemudahan yang disediakan, lokasi,

aksesibiliti serta jumlah penduduk yang diliputi oleh ruang lapang kejiranan tersebut

- iii. Mengkaji pola penggunaan ruang lapang kejiranan di bandaraya Kuching
- iv. Melihat sejauhmana penggunaan ini menggalakkan interaksi sesama insan di kawasan kejiranan tersebut
- v. Melihat corak perkembangan interaksi yang berlaku hasil daripada aktiviti riadah di ruang lapang kejiranan
- vi. Membuat cadangan pembangunan ruang lapang serta komuniti hasil daripada dapatan kajian.

1.2.6 Persoalan Kajian

Untuk mendapatkan maklumat serta menetapkan fokus kajian, beberapa persoalan telah digubal dan disenaraikan berikut:

- i. Apakah profil pengguna ruang lapang kejiranan di kawasan kajian?
- ii. Apakah pola penggunaan ruang lapang kejiranan ini? Persoalan ini merangkumi kekerapan penggunaan dan jenis aktiviti yang dilakukan.
- iii. Bagaimanakah rekabentuk - dari segi lokasi, rekabentuk, jenis kemudahan, aksesibiliti serta rangkaian perkhidmatan pengangkutan awam yang ada - ruang lapang kejiranan di kawasan kajian?
- iv. Apakah saiz populasi yang ditampung oleh ruang lapang kejiranan di kajian?
- v. Adakah ruang lapang kejiranan di kawasan kajian digunakan secara optimum, secara berlebihan atau kurang digunakan? Apakah faktor-faktor yang menyumbang kepada keadaan ini?
- vi. Siapakah yang menggunakan ruang lapang kejiranan ini? Siapa pula yang menggunakan kawasan lapang kejiranan ini dan kenapa?
- vii. Sejauhmanakah interaksi berlaku ketika penghuni kejiranan menggunakan ruang lapang ini?
- viii. Apakah bentuk interaksi tersebut dan sejauh mana ia berkembang selepas itu?
- ix. Apakah persepsi orang awam tentang fungsi dan peranan ruang lapang?

1.2.7 Skop Kajian

Kajian ini hanya terbatas kepada ruang lapang kejiranan di tiga buah wilayah pentadbiran di bandaraya Kuching, iaitu Dewan Bandaraya Kuching Utara (DBKU), Majlis Bandaraya Kuching Selatan (MBKS) dan Majlis Perbandaran Padawan (MPP). Skop kajian merangkumi kajian ke atas profil pengguna, rekabentuk ruang lapang kejiranan di kawasan kajian, pola penggunaan, serta kesan daripada penggunaan ruang lapang terhadap interaksi masyarakat. Lokasi kajian tertumpu kepada tiga kategori perumahan iaitu perumahan kos rendah, sederhana dan tinggi. Ini adalah atas jangkaan bahawa adanya perbezaan dari segi penggunaan serta persepsi terhadap peranan kawasan lapang disebabkan tahap sosioekonomi yang berlainan.

1.3 METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini menggunakan kajian survei yang diamal dan dipraktikkan oleh pendekatan positivist dalam sains sosial. Survei bersesuaian dengan persoalan penyelidikan yang ingin mendapat maklumat tentang perilaku atau kepercayaan seseorang. ini terbahagi kepada kategori seperti kelakuan, sikap/kepercayaan/pendapat, ciri-ciri atau sifat, harapan, pengkelasan-diri dan pengetahuan (Neuman, 2006)

1.3.1 Instrumen Kajian

Kajian ini akan menggunakan kedua-dua instrumen kajian kuantitatif dan kualitatif. Data akan dikutip secara temubual bersemuka menggunakan borang soal selidik. Dua set borang kajian yang akan digunakan iaitu borang soal selidik responden dan borang inventori kawasan lapang. Borang inventori mengkehendaki enumerator mencatatkan ciri-ciri semasa serta rekabentuk ruang lapang kejiranan. Ia bertujuan untuk mendapatkan data asas berkaitan dengan ruang lapang tersebut serta maklumat tentang peralatan yang ada dan juga pelaluan (accessibility) kepada ruang tersebut. Borang ini terbahagi kepada lima bahagian seperti berikut:

Bahagian A: Profil ruang lapang kejiranan

Bahagian B: Keadaan semasa di ruang lapang kejiranan

Bahagian C: Peralatan Sedia di ruang lapang kejiranan

Bahagian D: Pelaluan ke ruang lapang kejiranan

Bahagian E: Penyelenggaraan ruang lapang kejiranan

Borang soal selidik responden pula berperanan untuk mengumpulkan maklumat responden dari aspek demografi, sosioekonomi, pola penggunaan ruang lapang kejiranan serta persepsi dan aspirasi mereka berkaitan isu-isu yang diutarakan di dalam kajian ini. Set ini mengandungi bahagian berikut:

Bahagian A: Profil pengguna

Bahagian B: Maklumat lain tentang pengguna

Bahagian C: Pola penggunaan ruang lapang kejiranan

Bahagian D: Interaksi dengan pengguna-pengguna lain

Bahagian E: Maklumat lain

Kedua-dua borang soal selidik responden dan borang inventori menggunakan soalan tertutup dan soalan terbuka dan sampel adalah seperti yang dilampirkan dalam Lampiran 1 dan Lampiran 2.

1.3.2 Persampelan

Pemilihan ruang lapang kejiranan akan dibuat secara persampelan nisbah berdasarkan jumlah ruang lapang yang ada di ketiga-tiga zon persampelan iaitu Dewan Bandaraya Kuching Utara (DBKU), Majlis Bandaraya Kuching Selatan (MBKS) dan Majlis Perbandaran Padawan (MPP). Di setiap zon pula, ruang lapang kejiranan yang dipilih akan merangkumi kawasan perumahan kos rendah, kos sederhana dan juga kos tinggi.

Seramai 60 responden akan dipilih daripada 30 buah kawasan yang mempunyai ruang lapang kejiranan yang telah dikenalpasti. Pemilihan ruang lapang kejiranan dari setiap kawasan pentadbiran turut dipilih menggunakan kaedah persampelan nisbah. Kaedah ini akan menetapkan bilangan ruang lapang yang perlu diambil dari satu-satu kawasan pentadbiran (18 dari MBKS, 8 dari DBKU dan 4 dari MPPP) berdasarkan jumlah keseluruhan ruang lapang